

Anna Najda

Rozprawa doktorska: „Współczesna rodzina kurpiowska i jej funkcja religijna. Studium analityczno-badawcze”.

Dyscyplina: nauki socjologiczne

Promotor: Prof. dr hab. Elżbieta Osewska

Promotor pomocniczy: ks. dr Marcin Cholewa

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Kraków 2022

STRESZCZENIE

Rodzina kurpiowska przez wieki na drodze wspólnego doświadczenia pielęgnowała i zachowywała tożsamość narodową i religijną. Była to rodzina wielopokoleniowa, w której młodszy uczyli się od starszych przyjmowania i wyznawania wiary, jednak pod wpływem czynników zewnętrznych rodzina kurpiowska ulega zmianom. Dlatego przedmiotem niniejszej rozprawy jest współczesna rodzina zamieszkująca tereny Puszczy Kurpiowskiej ze szczególnym uwzględnieniem jej funkcji religijnej.

Celem głównym badania jest zaprezentowanie współczesnej rodziny kurpiowskiej oraz jej funkcji religijnej, zwłaszcza ustalenie, w jakim zakresie, formie oraz w jaki sposób współczesna rodzina kurpiowska spełnia funkcję religijną. Odpowiedź na główne pytanie o realizację funkcji religijnej w rodzinie kurpiowskiej umożliwiają analiza danych pozyskanych w wyniku przeprowadzonych badań empirycznych jak również krytyczna analiza materiałów źródłowych: publikacji naukowych, materiałów archiwum diecezjalnego w Łomży, informacji zawartych na stronach internetowych diecezji łomżyńskiej i poszczególnych parafii. Pomocniczym dążeniem stała się diagnoza stanu wiedzy mieszkańców na temat kultywowania tradycji religijnych oraz ich stosunek do tych praktyk.

W celu ustalenia stopnia realizacji funkcji religijnej we współczesnej rodzinie kurpiowskiej Autorka odnosi się do parametrów funkcji religijnej podanych przez polskiego socjologa Władysława Piwowarskiego (globalny stosunek do wiary, wiedza religijna, ideologia religijna, doświadczenie religijne, praktyki religijne, wspólnota religijna i moralność religijna) i na ich podstawie przygotowano narzędzie –

3. Czy rodziny kurpiowskie wierzą we wcielenie, śmierć na krzyżu i zmartwychwstanie Chrystusa dla naszego zbawienia?
4. Czy wierni Kurpiowszczyzny postępują według prawd wiary?
5. Jakie znaczenie w życiu Kurpiów mają następujące wartości: rodzina, dzieci, wiara religijna, zbawienie, życie we wspólnocie religijnej, zwyczaje, tradycja, przyjaciele, sąsiedzi, Ojczyzna, majątek, pieniądze, zainteresowania?

IV. Doświadczenie religijne – poczucie bliskości Boga, emocjonalne przywiązanie do Istoty Najwyższej, sens życia, poczucie bezpieczeństwa, pomoc w życiu codziennym i w ostatniej godzinie życia, przywiązanie do wiary i tradycji religijnej, obecność w domach znaków religijnych, kult świętych.

1. Jaki jest poziom przywiązania rodzin kurpiowskich do swojej wiary i tradycji?
2. Którzy święci są szczególnie ważni i czczeni przez mieszkańców Kurpiowszczyzny?
3. Jakie aspekty funkcji religijnej w rodzinie kurpiowskiej są nadal zachowane, a jakie ulegają osłabieniu lub nawet zanikowi?
4. W jakim zakresie przejawy religijności – niegdyś kultywowane – zachowały się i są realizowane we współczesnych rodzinach kurpiowskich?

V. praktyki religijne – uczęszczanie na msze święte, świadomość niedzielnego obowiązku uczestnictwa we mszy, potrzeba modlitwy w łączności z Kościołem, korzystanie ze spowiedzi, praktyka Komunii Świętej, przestrzeganie postów, potrzeba ślubu kościelnego, modlitwa indywidualna i wspólnotowa, znaczenie modlitwy w życiu człowieka, uczestnictwo w nabożeństwach nadobowiązkowych, zwyczaje religijne, pielgrzymki, procesje, odpusty.

1. Jaka forma modlitwy dominuje w rodzinach kurpiowskich (modlitwa indywidualna, modlitwa w rodzinie czy wspólnotowa)?
2. Jak kształtuje się realizacja praktyk religijnych w wymiarze indywidualnym i wspólnotowym członków rodzin kurpiowskich?
3. Jaki jest udział rodzin kurpiowskich we mszy świętej?
4. Jak często wierni badanego terenu przystępują do sakramentu pokuty?
5. Jak często wierni Kurpiowszczyzny przystępują do Komunii Świętej?
6. Jaki jest stosunek rodzin kurpiowskich do liturgii Kościoła (udział w życiu sakramentalnym, uczestnictwo we mszy świętej, nabożeństwach, procesjach i pielgrzymkach)?

W trzecim rozdziale scharakteryzowano na podstawie badań empirycznych przekonania i wiedzę religijną współczesnej rodziny kurpiowskiej. Uwzględniono współczynniki wiedzy religijnej, postaw moralno-obyczajowych, system wartości, jak też zwrócono uwagę na misyjność katolików kurpiowskich. Wyodrębniono wskaźnik autodeklaracji wiary i przemiany religijności w świadomości badanych. W badaniach własnych wybrano podstawowe wskaźniki wiedzy religijnej katolików odnoszące się do prawdy wiary w Jedyne Boga w Trzech Osobach oraz znajomości dogmatów chrystocentrycznych.

W czwartym rozdziale dokonano analizy wymiaru wspólnotowego rodziny kurpiowskiej oraz deklaracji uczestnictwa w wybranych praktykach religijnych, takich jak: modlitwa indywidualna i rodzinna oraz udział w liturgii Kościoła. Ukazano trwający w rodzinach kurpiowskich kult świętych pańskich a także przeżywanie roku liturgicznego w rodzinie kurpiowskiej. W opracowaniu tego tematu wykorzystano literaturę przedmiotu, a w szczególności bazowano na danych uzyskanych podczas badań empirycznych zrealizowanych wśród mieszkańców Kurpiowszczyzny.

W pracy wykazano, że mimo dynamicznych przemian które zachodzą w rodzinie kurpiowskiej pełni ona nadal swoją funkcję religijną w zakresie odniesienia do wiary, wiedzy religijnej, wychowania religijnego i moralności, przekazu wartości, praktyk religijnych, przygotowania do życia sakramentalnego oraz chrześcijańskiego stylu codziennego życia.

Słowa klucze: współczesna rodzina kurpiowska, funkcja religijna, wspólnota religijna, dynamika religijności, kultura kurpiowska

Ślasków, 27. X. 2022r.

Azka Najda